

јануар 1996.

Николай Ковачев, **Честотно-етимологичен речник на личните имена в съвременната българска антропонимия**, Издаателство ПИК, Велико Търново, 1995, 620 стр.

Уз два већ постојећа антропонимијска речника¹, бугарска ономастика је ове, 1995. год., обогачена још једним значајним делом: *Честотно-етимологичен речник на личните имена в съвременната българска антропонимия* аутора Николаја Ковачева (у даљем тексту: *Речник*).

Речник је настао на основу корпуса од 34 488 личних имена, прикупљених и ексерцираних у последњих десетак година у Центру за бугарску ономастику при Великотрновском универзитету. Обухваћен је период од последње деценије 19. в. до 1980. год. Из расположивог корпуса у *Речник* је унето 16 713 личних имена са учесталостју појављивања изнад један (Предговор, 12).

Речник је конципиран из ових целина: *Предговор* (7–26), *Речник на мъжките и женски лични имена в България до 1980 година* (29–580), *Таблице и схеми* (583–601) и *Библиография* (605–620).

У Предговору аутор, између осталог, у кратким цртама даје историјски преглед антропонимских истраживања у Бугарској, творбене и семантичке типове личних имена, неке језичке специфичности личних имена (11–19).

Самом *Речнику мушких и женских личних имена у Бугарској до 1980. године* претходи објашњење о обради одредница, односно упутство за коришћење *Речника*.

Сва лична имена су акцентована и дата у јединственом азбучном реду. Иза масно истакнуте одреднице стоји ознака рода. Следи масна цифра која означава број носилаца имена у земљи до 1980. год. Цифром иза косе црте истакнута је учесталост имена до 1970. год. Иза положене црте наводи се година првог појављивања имена. Римским цифрама од I–IX означене су деценије /I (1891–1900) — IX (1971–1980)/. Арапском цифром иза римске означен је број носилаца имена у дотичној деценији. Иза ових података долази податак о броју носилаца имена у једном од четири региона Бугарске. На крају је протумачено порекло имена и његово значење.

---

¹ Илчев Ст., *Речник на личните и фамилни имена у българите* и Ковачев Н., *Честотно-тълковен речник на личните имена у българите*.

У овом кратком представљању *Речника* задржаћемо се на семантици личних имена. Покушаћемо да издвојимо најфреквентније семантичке типове и да направимо у том смислу неке паралеле са стањем у *Речнику личних имена код Срба* Милице Грковић (у даљем тексту: РЛИ).

I. Мотив надевања личних имена са жељом да њихови носиоци добију пожељна психофизичка својства, семантички је врло разуђен у оба антропоономастикона.

I.1.a. Елементом опште телесне лепоте мотивисана су нпр. буг. лична имена: *Гизда* (ж), *Гиздава* (ж), *Гиздо* (м), *Краса* (ж), *Красен* (м), *Хубава* (ж), *Хубавка* (ж), *Хубан* (м).²

I.1.b. Лепотом очију семантички су условљена нпр. имена: *Вакла* (ж), *Ваклина* (ж), *Ваклуша* (ж) — „она која има црне очи, црне обрве“, *Ваклин* (м), *Ваклуш* (м) — „онај који има црне очи, црне обрве“, *Вежсан* (м), *Вежсана* (ж) — „да има изразито лепе обрве“, *Модро* (м) — „да има плаве очи“.³

I.1.v. Лепота косе семантички је мотив нпр. имена: *Косан* (м), *Косана* (ж) — „да има лепу, густу, бујну косу“, *Косар* (ж) — „да има дугу косу“, *Коприн* (м), *Коприна* (ж), *Копринка* (ж) — „да има сјајну и меку косу као свила“, *Руса* (ж) — „да буде светлокоса“, *Свила* (ж) — „да има косу као свила“, *Свилан* (м), *Свилана* (ж), *Свилен* (м), *Свилена* (ж), *Свиленка* (ж), *Свиленчо* (м) — „да буде леп(а) с меком и сјајном косом“.⁴

I.1.g. Лепотом лица мотивисана су нпр. следећа лична имена: *Гал* (м) — „да је црн, црнпураст“, *Га́ла* (ж) — „црна, тамнопута“, *Га̀ро* (м), *Га̀рчо* (м) — „тамнопут“, *Кафена* (ж), *Кафява* (ж) — „да јој је кожа боје кафе“, *Румен* (м), *Румена* (ж), *Румян* (м), *Румяна* (ж) — „да буде румен(а)“, *Смолян* (м) — „да буде црн као смола“, *Черна* (ж) — „да буде црна“, *Червенко* — „да буде здрав, са црвеним образима“.⁵

I.2. Мотивом пожељних душевних особина (снага, храброст, јака воља, доброта, нежност, веселост) условљена су у буг. именованости нпр. имена: *Желѝз* (м), *Желяз* (м), *Желяза* (ж), *Желязка* (ж), *Желязко* (м) — „са жељом да има тврду, јаку вољу“, *Бла̀га* (ж), *Бла̀го* (м) — „да буде благе нарави“, *Весѝл* (м), *Веселин* (м) — „са жељом да буде весео, да се радује животу“, *Вѝсела* (ж), *Веселина* (ж), *Вѝселка* (ж) — „са жељом да буде весела, да се радује животу“, *Ра̀да* (ж) — „са жељом да буде радосна и весела“, *Хра̀бѝр* (м) — „да буде храбар, смео, неустрашив“, *Хра̀бра* (ж) — „да буде храбра, смела, неустрашива“, *Юна̀к* (м) — „да буде храбар“.⁶

I.3. Здравље (добро здравље, дуг и срећан живот) је мотив којим су у буг. антропоономастикону мотивисана нпр. имена: *Вѝли* (м) — „да доживи

² Исп. у РЛИ нпр.: Лепомир, Лепосав, Лепосава, Лепојка, Танкосава, Убавко.

³ Исп. у РЛИ: Окан, Окица, Светозар, Светозарка.

⁴ РЛИ доноси ова лична имена мотивисана косом: Косан, Косана, Косара, Косматац.

⁵ Исп. у РЛИ нпр. имена: Белиша, Белица, Белка, Вранеш, Црноје, Црнча, Румена, Светлан, Светолик, Руса, Русија.

⁶ Исп. у РЛИ нпр.: Гвозден, Благоје, Благица, Добрин, Добрана, Веселин, Милица, Милан, Миодраг, Миладин.

дубоку старост“, *Даби* (м) — „да буде жив“, *Здра̀ве* (м), *Здраве́йка* (ж), *Здраве́йко* (м), *Здравелин* (м), *Здравелина* (ж) — „да буде здрав(а)“, *Жива* (ж), *Живадин* (м), *Живка* (ж), *Живко* (м) — „да буде дуговечан, дуговечна“, *Щастлив* (м) — „да буде срећан у животу“, *Столе́тка* (ж) — „да живи сто година“.⁷

I.4. Занимање као мотив личних имена је уобичајено и код Срба. Нашу пажњу ипак су привукла буг. лична имена, релативно млада по постанку, типа: *Майо̀р* (м) — „са жељом да достигне у војсци чин мајора“, *Студе́нка* (ж) — „да постане студенткиња“, *Студе́нтчо* (м) — „да постане студент“, *Иконо̀м* (м) — „са жељом да постане црквени или манастирски управитељ“, *Касиѐрка* (ж) — „да постане касирка“.⁸

II. Семантичка група фитонимских личних имена у *Речнику* обухвата 2,7 % од укупног броја личних имена. По лично изведеној статистици, РЛИ потврђује око 1% имена овакве мотивације. Навешћемо нека буг. лична имена овакве условљености, и то по оним биљкама чији називи код нас нису уграђени у лична имена: *Бре́за* (ж), *Брези́ца* (ж), *Бре́зо* (м), *Брџи́лян* (м), *Бу́ка* (ж), *Бу́ко* (м) — „буква“, *Га̀бџ* (м) — „граб“, *Кру̀шка* (ж), *Кру̀шко* (м), *Лимо̀н* (м), *Лимо̀на* (ж), *Ли́па* (ж), *Дете́лин* (м), *Дете́лина* (ж), *Мило̀за* (ж), *Миро̀дија* (ж), *Овса̀на* (ж) — „овас“, *Оре́шка* (ж), *Орхи́деја* (ж), *Па́лма* (ж), *Праско̀вија* (ж) — „бресква“, *Хризанте́м* (м), *Хризанте́ма* (ж), *Цикла́ма* (ж), *Љубра* (ж) — „чубрица, *Satureja hortensis*“.⁹

Већа фреквентност фитонимских личних имена у бугарском језику може се објаснити: 1) много већим бројем фитонима који су послужили као мотив за лично име и 2) успостављањем мушких облика имена према женском имену које је апелативног фитонимског образовања (*Детелин* < *Детелина*, *Хризантем* < *Хризантема*, *Крушко* < *Крушка*).

III. У групи личних имена зоонимског порекла, познатој иначе и у српском именослову, уочавају се два елемента: 1. елемент именовања по животињама уопште: *Вра̀бчо* (м), *Гџлџб* (м), *Гџлџби́ца* (ж), *Зайко* (м), *Кана̀ри* (м) — „канаринац“, *Пепе́рџа* (ж) — „лептир“, *Свету̀лка* (ж) — „свитац“, *Славџ* (м), *Славџе́йка* (ж), *Славџе́йко* (м) — „славуј“, *Соко̀лин* (м) — „соко“¹⁰, као и 2. уграђивање имена животиња у лична имена са непосредним мотивом проистеклим из веровања о заштитној улози животиња: *Вџлка̀н* (м), *Вџлка̀на* (ж), *Вџлко* (м) — „вук“, *Ме́чо* (м) — од мечка, „да га не нападају животиње“.¹¹

IV. Не тако бројна, али семантички је занимљива група личних имена везана за време доласка на свет новорођенчета (дан, месец, годишње доба рођења, редослед рађања у породици): *Понде́лија* (ж) — „рођена у понеде-

⁷ Исп. у РЛИ нпр. имена: *Здравко*, *Здравка*, *Живадин*, *Живанка*, *Стојан*, *Стојадин*.

⁸ РЛИ доноси стара имена по занимању типа: *Ковач*, *Кован*, *Ковинка*, али не потврђује имена по релативно новим занимањима каква срећемо у бугарском антропономастикону.

⁹ Исп. у РЛИ имена типа: *Божур*, *Јавор*, *Јасмин*, *Јагода*, *Вишња*, *Ружа*, *Малина*, *Гроздана*, *Ковиљка*, *Љиљана*.

¹⁰ Исп. у РЛИ нпр. имена: *Голуб*, *Крагуј*, *Лабуд*, *Паун*, *Славуј*, *Соко(л)*, *Грлица*, *Кошута*, *Куна*, *Срна*.

¹¹ Исп. у РЛИ нпр.: *Вук*, *Вукадин*, *Гавран*, *Лисица*, *Медвед*, *Јеж*, *Паук*, *Пчела*.

љак“, *Пондџо* (м) — „рођен у понедељак“, *Среда* (ж), *Срјада* (ж) — „рођена у среду“, *Петко* (м) — „рођен у петак“, *Съботин* (м) — „рођен у суботу“, *Недџлко* (м), *Недџлчо* (ж), *Недџля* (ж) — „рођен(а) у недељу“, *Јануари* (м) — „рођен у јануару“, *Сџчка* (ж) — „рођена у фебруару“, *Септџмври* (ж), *Септџмвријка* (ж), *Септџврџна* (ж) — „рођена у септембру“, *Прџлет* (ж), *Прџлета* (ж), *Пролетџса* (ж), *Пролетџина* (ж), *Пролетџин* (м), *Пролетџинка* (ж), *Прџлетка* (ж), *Лето* (м), *Есџн* (м), *Трџта* (ж), *Трџти* (м), *Трџтјак* (м), *Четвџрта* (ж).¹² Бугарска имена по редном броју први (*Пџрва* (ж), *Пџрва̀на* (ж), *Пџрва̀нка* (ж), *Пџрви* (м), *Пџрво* (м)) не везују се семантички за редослед рађања, већ се њима изражава жеља да они који их носе буду успешни у животу, први, најбољи.

V. Групу буг. личних имена топонимског порекла карактерише тенденција надевања имена по топонимима страног порекла. Тако, уз домаћа топонимска имена, нпр.: *Мора̀ва* (ж), *Пирџин* (м), *Рџла* (ж), *Румџлија* (ж), *Јантра* (ж), *Шумен* (м), *Речник* потврђује бројна имена настала по називима страних држава, градова, планина, река: *Анатџлий* (м), *Аризџн* (м), *Варшџва* (ж), *Вирџжинија* (ж), *Орлеан* (м), *Призрен* (ж), *Прилеп* (м), *Сџлун* (м), *Југо-сла̀вија* (ж), *Любљана* (ж), *Гџвџелија* (ж), *Персија* (ж), *Русија* (ж), *Дра̀ва* (ж), *Дрѝна* (ж).¹³ Ова имена су карактеристична и са творбеног аспекта будући да се, у највећем броју случајева, преузима готов топоним за лично име.

VI. Са социолошког аспекта је занимљива и група личних имена која су, у ствари, преузета лична имена или презимена неких историјских личности, јунака литерарних дела, политичара у моди, музичара и сл.: *Гайдџар* (м), *Гагарџин* (м), *Глинка* (м), *Елџктра* (ж), *Лев* (м), *Ленин* (м), *Ленина* (ж), *Лџрмонџт* (м), *Маркс* (м), *На̀на* (ж), *Наполеџн* (м), *Наполеџна* (ж), *Одисџей* (м), *ѐмир* (м), *Орфџей* (м), *Паганџни* (ж), *Пасиона̀рија* (ж), *Петџџџфи* (м), *Платџн* (м), *Риголџета* (ж), *Ру̀звелџт* (м), *Сократ* (м), *Софџкли* (м), *Тарзан* (м), *Толстџџ* (м), *Тџска* (ж), *Трџџџки* (м), *Шумџанка* (ж). Интересантно је и успостављање и женских према преузетим мушким личним именима (*Ленина*, *Глинка*, *Наполеџна*, *Наполеџнка*, *Шумџанка*), или само женских имена према изворним мушким (*Риголџета*, *Паганџни*, *Кадаџџија*).¹⁴

VII. Група заштитних личних имена, по заступљености елемената општег мотива, готово да је еквивалентна са групом српских заштитних имена. Наводимо само неколико имена овакве мотивације: *Грџза* (ж), *Грџзо* (м), *Јромџр* (м), *Вџлко* (м), *Мџдвед* (м), *Кра̀йџо* (м), *ѐпра* (ж), *Запџрјан* (м), *Доста* (ж) — „да се дететовим рођењем заустави даље рађање у породици“, *Обреза̀на* (ж) — „да не буде потурчена“.¹⁵

¹² Исп. у РЛИ лична имена: Уторник, Среда, Средоје, Петак, Субота, Недџлко, Маја, Јунак, Јунџта, Јуноша, Опролеџована, Прван, Првослав.

¹³ Исп. нпр. у РЛИ лична имена овакве мотивације: Златџборка, Јадранка, Југослава, Морава, Ресава, Сарајева, Словенка, Србијанка, Сремка, Топлица.

¹⁴ У РЛИ готово да и нема имена овакве мотивације — уп. Леџнин.

¹⁵ Исп. у РЛИ нпр. имена: Вук, Гавран, Грд, Грубан, Довоља, Доста, Мрзан, Турчин, Неџода, Немил, Нерад, Невера.

У *Речнику* је још потврђен и конкретизован елемент телесне ружноће у имену *Щърбан* — „онај који је без зуба“.¹⁶

Након *Речника* следи 15 табела које статистички приказују материјал обрађен у *Речнику*.

Аутор на крају даје богату библиографију од 391 библиографске јединице.

Појава овог *Речника* заиста треба да радује не само бугарску, већ и словенску научну јавност у целини. Проблемска област антропонимије пружа по себи могућности за разнолика, лингвистички и културолошки пажње вредна запажања, а у случају блискородних језика, какви су нпр. бугарски и српски, и за нека упоредна истраживања од посебног научног значаја. Имајући све ово у виду, наглашавамо да је *Честотно-етимологичен речник на личните имена* Николаја Ковачева драгоцен извор обавештења који не би смео бити заобиђен при изучавању словенског антропономастикона.

Београд

Радмила Жугић

---

¹⁶ РЛИ не потврђује имена с овим елементом.